

Novak & Leif

הגלגלים

①

פעם אחת עשה יצחק בשכונת רחובות, שנקראת שכונת
 הבוכרים, בעל בית עשיר מעשירי בוכרא עלה מעירו לירושלים
 להתפלל לפני ה' במקומות הקדושים ולהשתטח על קברי
 האבות והאמהות אהובי השם חמדי עליך. כשהגיעה שעתו
 לחזור למקומו דחה לבו לצאת מירושלים עיר הקודש, שכל
 היוצא ממנה כאילו נופל בגיהנום. אבל עסקיו שם בעירו היו
 מרובים ואשתו ובניו ובנותיו דחקו עליו לחזור. אמר לעצמו
 באתי לכאן וכבר עלי לצאת. דומה אני עלי בעוף הפורה
 באויר, כיון שפורה פורה צלו עמה עיכב את נסיעתו מספינה
 לספינה ושהה עוד קצת ועוד קצת, ובלילה נגולה שנתו מתמת
 צערו, שצריך לילך מכאן. ריחמו עליו מן השמים ונתנו בלבו
 לעשות לו זכירה לפני ה'. ולפי שהקדוש ברוך הוא אהב עניים
 נתן בלבו לבנות בית לעניים. בנה בית אבנים וקבע בו טבלא
 של שיש, כי הבית קודש לעניים לא ימכר ולא יגאל, עד ביאת
 הגואל. ולפי שיצחק קומר נתפרסם לאומן מומחה וסממניו אינם
 נמחקין לעולם, זימן אותו לצבוע את הטבלא בצבעים משובחים
 ונאים. ולא עמד עמו על המקח, כדי שיעשה את מלאכתו
 נאה ולא יקמץ בצבעים, וטל יצחק את מכחוליו וקישט את
 הטבלא בסממניו. את שמו של הנדיב צבע בזהב ואת דברי
 החרם באדום ואת העניים בשחור, ושאר כל התיבות, תיבה
 תיבה וצבעה, עד שששה הטבלא בגווניה.
 נסתכל יצחק והיה שמה, כאומן שנודמן לו לעשות אצל נדיב
 לב ולא היה צריך לעשות את מלאכתו רמיה. כיון שעמד לקנות
 את מכחוליו נודמן לו כלב חוצות, שאזניו קצרות והוטמו
 חד וחבדו דלול ומראה שערו ספק לבן ספק חום ספק
 צהוב, מאותם הכלבים שהיו משוטטים בירושלים עד
 שלא נכנסו האנגלים לארץ.

274 א

יצא דרך ימינו של זנבו שהיה נוטה אותה שעה לשערי פיגה,
 הריח קצת כאן וקצת כאן וקפץ ועלה לבתי ויטנברג. הריח
 קצת כאן וקצת כאן וקפץ כמה בתים וכמה חצרות ונכנס
 לבתי וורשא. הריח קצת כאן וקצת כאן והלך אצל בתי
 אורגשטיין. הריח קצת כאן וקצת כאן ונסל עצמו לבין הסלעים
 שאצל בתי הבוכרים. אותה שעה ישבו שם זוגות זוגות של
 בחורים ובחולות, כדרך שישבים שם בלילי קיץ ואמר זה
 היה דברים שאפילו אדם הראשון לא אמרם לחות בן עדה.

279 א

כעיר בתוך עיר שרויה מאה שערים בתוך ירושלים. אין בה לא בירציות ופלטיות ולא גנים ופרדסים ולא שאר דברים המרחיבים את הדעת. כרם זכורה מאה שערים לטוב שאילמלא היא היינו לחוצים החוקים בין החומות ולא היינו מוצאים בית מושב לנו ולבנינו. כשראתה ירושלים שישראל באים מכל הארצות הישמעאלים מעלים משנה לשנה את שכר הדירה. נתקבצו מאה מיקרי ירושלים ועשו להם אגודה לבנות להם בתים מחוץ לחומה. עמדו וקנו להם בקעה גדולה ורחבה של שלושים אלף אמה. והצבו להם בורות ובנו להם בתים, והקימו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, חדרים ושיבות, בית מרחץ וחניות, כל שאדם מישראל צריך לגופו ולנפשו. בראשונה ביקשו לזרוע להם שם חכה ולשתול להם אתרוגים כדי שיהא אדם קוצר לו מתוך שיהיו חטה למצה שמורה ולוקח לו אתרוג משלו. אלא שירושלים מקודשת קדושה יתירה ואין נוטעין בה גנות ופרדסים ואינה נזרעת ואינה נחרשת, משום סרחון, שקרקע הנזרעת טעונה ובל ובל מעלה סרחון, נמלכו ולא זרעו ולא נטעו.

ללמודה וברודה עמדה מאה שערים בתחילתה בתוך מדברה של ירושלים. משער יפו ועד למאה שערים לא היה שום בית, חוץ משבעת הבתים שבנחלת שבעה הבתים שבמגרש הרוסים. עשרה בתים נבנו שם במאה שערים בראשונה, חדר ומסדרון לכל משפחה, וכל לילה היה נר דלוק בכל בית מפחד שחדדים וליסטים, ואחד מאנשי הבית ניצור כל לילה ולמד תורה. שהתורה מגינה ומצילה, לא יצאו שנים הרבה עד שבאו שאר החברים ובנו להם בתיהם, נתמלאה מאה שערים, ואף סביבותיה נבנו והלכו, חומה היה שהיא נבלעת בתוך ירושלים. אבל היא עמדה לעצמה ולא נתערבה בשכנותיה, ועדיין היא עומדת כעיר בתוך עיר.

עצבות צחובה שרויה היתה אותו היום על השכונה, ואמילו קול התורה שכל הימים הוא הומה היה חלוש ומיוגע. הרחובות הצרים כדי שיעור מדת גמל טעון עמדו בלא רוח בינתים, וכל בית דבוק בחברו, שכשבנו את מאה שערים לא היו יודעים מה מדה להקצות לרחובות, נזכרו במשנה שבבבא קמא גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, הלכו ושכרו גמל והטעינו עליו פשתן ומדדו את הפיסתו. ואת הבתים בנו שורות שורות בית בבית, כדי להרוויח שני הצאי כתלים מימין ומשמאל, ומי שהרוויח לו המקום הוסיף לו אחר שנים עלייה או גזוזטרא בשביל סוכת התג.

... ור' גרונם גלימתו נגררת לו עד למטה מרגליו. נטפל לו ונתחבא בשולי הגלימא ונכנס עמו, והבריות לא הרגישו שכלב הולך עם ר' גרונם.

וכיון שראתה מאה שערים את ר' גרונם התחילו רצים לקראתה, שהכל להוטים אחרי דברי מוסר ואזהבים את התוכחות. הראו לו אהבה וחובה וביקשו ממנו שידרוש. משך ר' גרונם בכתפיו, כשעינו אחת נטויה כלפי מטה, כדי לרמו לפניו יתברך כמה ענותן אותו אדם, ועינו אחת נטויה לראות כמה הם שמבקשים לשמוע. לבסוף הגביה שתי עיניו כלפי מעלה לומר לפניו יתברך, שדעתנו רחוקה מלהתגדל ולדרוש ברבים, אבל מאחר שנודמנה מצוה לידנו להחזיר בני אדם בתשובה ודאי רצוי לפניו כביכול שנדרוש. נפנה כלפי הציבור ואמר, הוציאו לי ספסל לחצר בית הכנסת הגדול. אפשר שאומר שתים שלוש מלים.

נתקבצה כל מאה שערים ובאה לשמוע, שעדיין לא נתמלאה ירושלים תיאסראות וקרקסאות ובתי צחוק ובתי שעשועים, והיו מתאווים לשמוע דברי מגידות. מיד הוציאו ספסל לחצר. עלה ר' גרונם על הספסל ואנשים תומכים בידיו מכאן ומכאן. נתכנף בלק בשולי גלימתו של ר' גרונם ועלה עמו. קינה ר' גרונם את הוטמו בשולי גלימתו, ולמה בשולי גלימתו ולא בשרוולו, מפני שבשרוולו מסנן את המים קודם שתייה. שיפסף את עינו והציץ כנגדו בזעף, התחילו מתנבאים מה תהא הדרשה ומה ידרוש. עניים נגזלים ואלמנות בעשקות ויתומים מתרצעים ומטי דין מרימים ראש ואין מי שיאמר להם מה תעשו. זאת ועוד אחרת, שנה זו שנה שחונה ואוצרי מים מעלים את דמי המים, וכבר אין ידו של עני משגת לקחת לו מים, ואין צריך לומר מעשי הכללים שכל הימים אינם כשורה, שכל מי שיש לו הרבה נותנים לו חלוקה יתירה ומי שאין לו אין נותנים לו אפילו המעט המגיע לו. עוד כמה עניינים שיש יש כאן ואין מי שיעמוד בפרץ. אף אותם שבאו בכחונה התחילה לטרוף את זמנם, התחילו מסתכלים בפני ר' גרונם מתוך כבוד, שעתיד לפרסם את החנפים שממלאים את העיר איבה ושנאה וקנאה ועין רעה ומחלוקת ועושים את ירושלים חרפה בגולה.

פסק ר' גרונם את רגליו ועמד עמודה שיש בה הנבונה, ונגח כמה גניחות, מאותן שנהגין הדרשנים לננות קודם דרשה ועצם את עיניו, כדי שלא יתורו אחר הכבוד, ושוב פסק את רגליו, לפי שנדמה לו שמשחו דוחק אותן, ואילמלא לא פסק את רגליו לא היתה לו לבלק תקומה, וכאן צריכים אנו לומר את שבחו של בלק, ששלט בעצמו ולא אכל את מנעליו של ר' גרונם. לא מפני שאותה שעה היה שבע, ולא מפני שחשש שמא יטיל ר' גרונם חרם על זנבו, אלא משום שחביב היה לו לישב במחיצתו של ר' גרונם. ברם מתוך שבחו של בלק באים אנו על כרחנו לידי גנותו של בלק, מפני מה היה בלק אחוז להתאבק בעפר רגליו של ר' גרונם, מפני תוכחתו של ישראל, שהיה שומע אמיו של ר' גרונם, שבאותם הימים היה לבו של בלק מלא טינא על ישראל, מחמת אותן הצרות שגרמו לו והיה מוצא קורת רוח מעלבונם, שכב לו בלק במקום ששכב ועמד לו ר' גרונם במקום שעמד, וכבר ביטל ר' גרונם את מותו הראשונה וקיבל מהות שנייה, ראשו שהיה שמוס ככלי שנפסל ועמדו בעליו לזרקו לתוך האשפה נדקף, ואף הוא נדקף והתחיל מקפץ ועולה מקפץ ודורש.

נתגבר קולו של ר' גרונם ונתמלאו שתי עיניו מין לפלוף, זה
 הלפלוף שהבריות טועים שהוא דמעות. התחילו כל הנשים
 בזכות ומבכות את בעליהן ונתמלאה כל מאה שערים בכייה.
 הגביה ר' גרונם קולו וצעק, אי לנו מיום הדין אי לנו מיתת
 התוכחה. אדם מהלך בשוק ודומה לו שאינו חוטא, אבל אני
 אומר שהוא חוטא ופושע. כיצד, הרי שעמדה עגלה רתומה
 לשור חמור והריח אותו אדם טביקי ונתעטש ונודעונו
 הבהמות וזו, נמצא עובר על לאו של לא תחרש בשור
 ובחמור יחד. אדם עומד בבית הכנסת ומתפלל בציבור
 ועונה אמן, דומה שכאן במקום קדוש מנוקה הוא מכל
 עון. אבל אני אומר לכם שהוא חוטא ופושע, שאינו עונה
 אמן בכל כחו.

מורי ורבותי, אתם נצבים היום כלכם כאן בעיירתנו הקדושה
 מאה שערים, הרי שכאן צריך אדם להיות מנוקה מכל עון.
 ומה אנו רואים מורי ורבותי, שאין לך אדם שאינו חוטא, הרי
 שישב אדם כל היום בתענית, מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין
 והשלים מאה ברכות, לא על ידי אכילה גסה חס ושלום, שהרי
 התענה וצם, הוא שוכב לישון וקורא את שמע ועולה על
 משכבו ועוצם עיניו מראות ברע ואינו מהרהר בשום מחשבה
 זרה חס ושלום. אתם אומרים שהוא מנוקה מכל עון. אומר
 אני לכם מורי ורבותי, אי ואבוי, אדם זה שצם כל היום
 ולמד כל היום ולא הלך בלא תפילין התפלל כל היום כולו
 וקרא את שמע בכוונה ולא שח שיחה בטילה. ולא העלה על
 שפתיו שום דיבור של חול ולא עלה שמך של מחשבה זרה על
 לבו אף על פי כן הרי זה חוטא. כיצד, מורי ורבותי, הריני מגיד
 לכם, ולמה לא אגיד לכם, מוטב שתשמעו מפי עד שלא
 תשמעו מפי מלאכי הבלה, שאם אתם שומעים מפי מלאכי
 הבלה אי אפשר לעשות תשובה, וכשאתם שומעים מפי
 יש סיפק בידכם לעשות תשובה. הרי שהוא יושן ונמלה
 הירמולקא מראשו, לא די שהוא חוטא בגופו, שהוא עובר
 על איסור גילוי ראש אלא שמחטיא את הנשמה הקדושה.
 כיצד, שבאותה שעה עלתה נשמתו למעלה וכתבה מעשיו
 של אותו יום, אומרים לה בתי כתבת הכל. אומרת היא
 כתבתי כלום, אומרים לה ולא שכתת כלום. והיא משיבה לא
 שכתתי כלום, אומרים לה שמא טעית, והיא נשבעת שלא
 טעתה. מיד מזדעזעים כל שבעת הדיקיעים על שבעת שקר
 ומשליכים אותה למטה היא חוזרת לגוף, ומה היא רואה, אף
 לעינים שכך רואת, רואה היא שהוא שוכב וראשו סגולה, שמא
 אתם אומרים נגמר הדבר, אני אומר לכם לא כן, אלא עבירה
 גודרת עבירה. למחר הוא משכים לבית המדרש ואומר אלן
 נשמה שנתת בי טהורה. מורי ורבותי, לא די שהוא שוכב
 בגילוי ראש וחוטא בגופו ומחטיא את נשמתו, אלא מעיד צרות
 שקר בעצמו.

3067

5

262 אלקין

באותם הימים עשה יצחק בבתי אונגריין, במערבה של ירושלים, שאצל מאה שערים ובית ישראל, ששם כחמשה עשר בתים גדולים ובהם שלוש מאות דירות לבני הכולל, שדירים שם שלוש שנים חליפות חנם, ופעמים יותר מכן, לפי רצון הנדיב החממוגים מנהלי הכולל. כל הבתים דומים זה לזה, ושני הדירים לכל דירה, ומקצוע קטן שהנשים מבשלות שם את תבשיליהן. וחצר גדולה מרוצפת אבנים מהלכת בין שורה של בתים לחברתה, ושם בור המים. כשם שהבתים שווין זה לזה כך יושביהם שווין, כולם אנשים של צורה שומרי תורה ומצוות, שעובדים את בוראם מתוך בטן מלאה, ואינם מוותרים לשום אדם לא בענייני עצמם ולא בענייני שמים, וכל אדם שאינו כמותם נפרעים ממנו על ידי רדיפות ובזיונות וחרמים ומניעת חלוקה וגירושין.

266 א

התחיל קובל על מזלו שגוהג עמו באף, ואף בשעת הנאתו אין הנאתו שלימה, מחמת דאגת מחר. הביט על סביבו אם לא באים לטורדו. ראה שכל העולם ישן ואין כאן מקום להתירא. תורה עליו רוחו והגביה את זנבו וניענעו אילך ואילך, כאילו כל חששותיו פרעושים ויתושים. שכב על מקומו וסמך עצמו על אנשי אותה שכונה שלא יקומו מהרה, שלא כשאר אנשי ירושלים האונגריים הללו, שזכו לבנות את בתיהם במקום שפך הדשן, שפרנסתם מצויה ושנתם מחוקה.

309 א

משעלה לירושלים נתנו לו דירה בבתי אונגריין וחלוקה אונגרית שהיא יפה משל רוב הכוללים, חוץ ממעות שנתן לו חמיו, ומעות שנתנו לו הקצבים שנתיראו שמה יתפלל עליהם במקומות הקדושים לרעתם. נפטר ר' פייש מדאגת עולם הזה ונתן את לבו לעולם הבא. התחיל מתעסק בחפצי שמים ובחיפוש חסאים. כדי לטהר את הפרוודור שלפני הטורקלין. איסורים חרמים שכבר נשתקעו החזיר ליושנם, ועוד הוסיף עליהם. עבירות שאדם דש בעקביו היה מזהיר עליהן באזהרות חמורות ומצוות שמתרשלים בהן עשה עטרה לראשו, וכרוזים ומודעות היו יוצאים ממנו בכל שני וחמישי, עד שהשחירו מהם הכתלים. ואם היתה השעה צריכה לכך היה כותב חרמים חדשים, ובדבר זה עלה ר' פייש על כל כותבי חרמות, שרוב כותבי חרמות שבירושלים ככותבי מליצות, שאין אדם יכול לעמוד על כותנם, ואילו ר' פייש שמימיו לא נסתכל בספרי מליצה כותב היה בלשון שהכל מבינים, עד אחרת היתה בו, שלא נתיירא לעצמו, שיש נזורים משמתא ונידוי, שפעמים מרת חדין פוגעת במחרימים עצמם, ולא נתיירא משום אדם, ואפילו הוא תלמיד חכם וירא שמים, אומר היה ר' פייש, אם בבית דין של מעלה יזכו אותו אלך ואעמוד על פתחו של גן עדן ולא אתן לו ליגום. עד שלא עלה ר' פייש לירושלים היה מתעסק בתורה, משעלה לירושלים נטל עצמו כולו לצרכי הזמן, אומר היה ר' פייש לנשישאלני המלאך קבעת עתים בתורה, אומר לו, פעמים ביטלתה של תורה היא קיומה, ומובטחני בו שינענע לי ראשו ויאמר לי יישר.

316 א

6

אחר כך הגביה את עצמו
והלך למקום שהסכימה דעתו לילך, היינו לבתי אורין שטיק.
שיש שם מרחץ ואין שם כלבים. ומזלו עמד לו שלא פגע
בו יהודי ולא ראו את כתבו. לבסוף פגע בחבורה של חסידים.
ומזלו עמד לו שלא השגיחו בו, שבאותה שעה באו משמחה
של מצוה והיו מבושמים יותר מדי והיו טרודים למצוא מקום
כשר לרגליהם, שלא יחליקו ולא יפלו לבורות ולפחתים. לבסוף
פגע בזקן אחד. ומזלו עמד לו שאותו זקן סומא היה.
לבסוף פגע באדם בחור. ומזלו עמד לו שאותו בחור לימד
את עיניו שלא להסתכל בעולם הזה. לבסוף פגע באדונית אחת
ישראלית. ומזלו עמד לו שלא ידעה לקרות בלא ניקוד. משראה
שאין אומרים לו כלום דימה שניתקן פגמו ושוב אין לו
להתיירא. נסל מדה של היירות, כאילו כל העולם נתרצה לו.

מהלך לו הכלב מתוך זחיחות הדעת, ומעזן את עצמו כמין
חולעת, ורעיוני לבו עפים ודאים, על טובת עצמו ועל פורענות
הרשעים. פסע פסיעה וקפץ קפיצה, וגשא משלו בחרוזים
ובמליצה, היו פרעושים ממזרים ארורי ארורים, אשר עניתם
את נפשי ביסורי יסורים, ולא יסגר פיכם מערב עד ערב.
ואם חזו שיניכם מזאבי ערב, הנני מגיד לכם אחרית מראש,
כי אחריתכם מרה לענה ורוש, כי שקוע תשקעו במצולות מים.
כחיל פרעה מהנה מצרים, ואת הו' את הכנב, אשר שת ער
בשרי לבלעני חנם, למוץ את דמי לכאיב את לבבי, חי ראשי
וחי זנבי, כי עד אשר לא תבוא החרסה, לא יסאר מסך מקף
רגל ועד פרסה, ואתם יתושים מלאכי הבלה, במטטא השמד
אגורש אתכם כלה, ולא יעמוד לכם ריח וריח וריח, יען אשר
עשיתם בי נבלה, ועל דמי אשר שחיתם הו' בני ממר, כזמיר
עריצים עשיתם לכם זמר, ואת מדמנה קיא צואה, אשר טחת
עלי תפל לעשות לי תועה, הנני עליך ועל גבוהי מרומך, והיה
כעת מחר לא יכירך עוד מקומך, דבר מדברי לא ישוב ריקם,
נקם לצרי אשיב ולשונאי אל חיקם, וכך היה מדבר בלשון
גמלצת, כבעלי השיר באופטימיות נמרצת, ומירק את גופו הו'
מכבודכם מזילה, וקפץ וירד לבית הטבילה, מתוקה האופטימיות
לגו ונפש, ואחריתה מרה עבטיט ורפש.

וכיון שהריח ריח המים פשט את רגליו מתוך נביתו צהלת,
מלאו פתאום מתגיו חלחלה וכל יצורי גוו פחד ובהלה. שינים
תותבות וחגורות של שבר, אלונטיות לחות וכלי גבר, כל אשר
מצא איש, מאשר בא אל כפו, זרק בו חיש, בחמת אפו. פוזמקאות
ואנפילאות אשר לא נס ליחן, שאין אתה יכול לעמוד מפני
ריחן. ראה הכלב שלא עמדה לו שעתו, כי סכנה לו מכל
העברים, ברח ונמלט שלא מדעתו, לבית אחד מלא ספרים, ובכך
הגיע אותו ביש גדא, לבית הספרים אוצר המדע.

יושבים להם שם חכמים מחוכמים, כלילי הדעת מלומדים
מפורסמים, מנסחי נוסחאות, ומתקני מקראות, משערי השערות,
וכותבי הערות, וקולמוסים בידיהם, וספרים לפניהם, וקונטרסים
ופניקסים מעובים ועבים, רבים ופרים ופרים ורבים, גמל כי
ישא אותו ורביץ פעמיים, אם לא יבוא לעזרתו חמור חמורותיים,
ומעתיקים וכותבים וכותבים ומעתיקים, מתוך ספרים ישנים
וגליונות עתיקים, ומחברים חיבורים חיבור לחיבור, לתועלת
החכמה ולטובת הציבור. עם שהם יושבים איש על מקומו,
החכמה עטרה לראשו וחמדו הדומה, נגלה עליהם בריה שפלה,
הכלב אשר ברח מתוך הבהלה, נשמטו קולמוסיהם מידיהם ולא

7

קמה בהם רוח, ואף הם נשמתם נשמטה וברחו לכל רוח, ולא
הספיקו להזכיר את הספרים, שהעתיקו מהם דברים, ואף הכלב
ברח, ולא משום חרם קדמונים שיש על בית הספרים, אלא
משום שנתירא שלא יהיו הספרים קברו, ומשגמלט הכלב
וברח הגיע אצל בתי החכשים, עמד שם, כאילו עשו בו כשפים,
שכל הימים גג בית יראתם שחור, והיום צבעוהו כחול, לסוף
עקר את רגליו ונפנה לרחוב העקום ועבר על ביתו של בן
יהודה ועל רחוב הקונסולים, ונראה הדבר שנתכוין לילך
למגרש הרוסים, ומכאן לעיר, דרך השער החדש, אל בב אל
גידיד, באו רגליו והוליכוהו לרחוב יפו, וכאן עשו פתאום
מחלוקת, שתיים מהן ביקשו לילך למחנה יהודה ואחת לסוכת
שלום ואחת לא לכאן ולא לכאן, וכל אחת ואחת מתגרה
בחברתה ואומרת, על דעת אדוננו אני עושה ובשליחותו אני
הולכת, בתוך כך ישבו בטל ולא עשו ולא כלום, עברה עגלה
וראה העגלון את הכלב, פשט את שוטו וחבט בו, ואילמלא
הסוסים שרצו פתאום שלא כדרכם היה כופל לו, ניצער הכלב
וצעק, שמעו רגליו ונתבהלו, קפצו כולן כאחת והתחילו רצות,
עד שלא היה בהן כח לרוץ ועמדו אצל בית הספר של חברת
כל ישראל חברים.

288-250



הביט הכלב על שערי בית הספר וראה שתי ידיים משולבות
 זו בזו דרך אחזה וריעות. נכנסה בו קנאה ונתקנא בבריות
 בני אדם שאין ידיהם זוות זו מזו ונתאננה על עצמו שהוא גרדף
 מהם. ולא היה אותו שוטה יודע שלגבי שנאה ורדיפות הכל
 שוחים, כבני אדם ככלבים. עם שהוא יושב על שערי בית הספר
 כשכש בונבו ואמר, הרי כאן מלמדים כל מיני חכמה,
 אפשר ילמדוני מה טעם אני שנאוי. כלתה נפשו לדעת ולבו
 התחיל שוקק, אבל דרך ארץ היתה בו ולא נכנס פתאום, אלא
 נשחטתה על אסקופת הבית המתין עד שיצאו המורים, כשהוא
 אומר לעצמו, מתוך מתוך, ומתוך שישב קמעה נתחוללה דעתו,
 ומתוך שנתחוללה דעתו התחיל מהרהר, שמא אותה פורענות
 באה על ידי אותו בעל הכלי הלה, שהרי עד שלא פגעה בו
 ידו של זה לא הייתי בשגא וגרדף. נזכר אותו היום שנתגלגל
 לשכונת הבוכרים ונדמן לו אותו כלי לח שנוסף כמין לחלוות
 צדנת ונזכר אותה השעה שהבט בו בעל הכלי ברגלו וכן כל
 אותן הצרות שנוודוהו לו מכאן ואילך. שירבב את ראשו כלפי
 צבה, כדרך שרגיל לעשות מפני הפרעושים, ראה מיני סימנים,
 כיוון בדעתו שאותם הסימנים מעשי ידיו של בעל הכלי הם,
 ומתוך שדעתו היתה מיושבת עליו לא צעק ולא הרעיש
 עולמות, אלא משך רוח ואמר, כל הרעות טובות, אילמלא לא
 הבריחוני מבית הטבילה כבר הייתי טובל וכל הסימנים הללו
 היו מתמחקים, עכשיו שהבריחוני מבית הטבילה ולא טבלתי
 עשוי אני לדעת את האמת, באותה שעה לא נחשבו לו כל
 יסוריו כנגד בקשת האמת, ושוב החזיר ראשו לאחוריו לראות
 מה אותם הסימנים ומה אותה אמת, אבל כל גיעותיו היו
 על הנם, משום שלא היה יודע לקרות, היה תמיה ומשתומם,
 בוא וראה כל מי שרואה אותי יודע את האמת שבי, ואני בעל
 האמת עצמה איני יודע מהי, צעק צעקה גדולה וארוכה,
 הב הב הב, אמת זו מה היא? תוך כדי הבהביו החזיר לשונו
 לפיו וגער בעצמו בנויפה ואמר, שוטה בלום פוך ואל תבעית
 את הבריות, מיד יצאו המורים ויגלו את האמת.
 לא צילצל הפעמון עד שיצא המנהל, קפץ הכלב כנגדו וליקלק
 את מקלו והביט באותו אדון בעינים של בקשה, ואף על פי
 שאותו אדון מבושם היה במיני תמרוקים שקורין מי קולוניא,
 שאין רוח הכלבים נוחה מהם, העלים הכלב חוטמו מהם ולא
 נשגיח בריחם, ופשט עצמו כעם הארץ שפושט איגרת לפני
 הבקי לשמוע מה כתוב שם, וכל אותה שעה היה לוחש, בבקשה
 ממך אדון, ראה מה כתוב כאן, ראה המנהל אותיות עבריות,
 גמל זוג משקפים וזיווגם לעיניו התחיל קורא כדרכו משמאל
 לימין, זיווג את האותיות וצירפן וקרא בלק, חייך ואמר, אנשי
 ירושלים בקיאים בחומש ויודעים שהיה רשע אחד בלק
 וקוראים לכלבים שלהם על שמו, החליקו לכלב על ראשו וצייץ
 לו בלק, שמע הכלב שקורא לו בלק והיה תמיה, אבל לא נעלב.

אבל מזלו של בלק באותה שעה חוץ לדרך הטבע היה. וכשדימה
 בנפשו שכבר כפתוהו, הביט בקצה עינו לראות מה עושין בו.
 ראה שהוא עומד במשכנות מבטחים, אצל ימין משה סמוך
 לבית הריחיים של מונטיפיורי. וכיון שראה בלק את עצמו
 אצל בית הריחיים של מונטיפיורי שוב לא היה מתיירא. שבית
 הריחיים עומד בטל ואין עושים בו מלאכה, ואפילו לא היה
 עומד בטל אף כן אין סכנה. משום שהוא עשוי להלך
 בכח הרוח ולא בכח בעלי חיים, שאותו השר ר' משה
 מונטיפיורי צדיק גדול היה וכל מעשיו מכוונים היו להקל
 על הבריות ולא להטריח אותם. ואף הוא לא בנה את בית
 הריחיים הזה אלא לטובתן של הבריות. כיצד, כשראה
 שהעניות מרובה, וכל מה שהוא מבקש לעשות לטובת
 ירושלים באים חכמי ורבני ירושלים ומעכבים בידו.
 שמתיראים מכל דבר חדש שיכול להביא לידי כפירה.
 צמד ובנה ריחיים של רוח, כדי להקל קצת על העניים. שלא
 יצטרכו להוליך את החטה לעיר לריחיים של הערביים.

שגוטלים שכר הרבה ומוציאים קמח מעט. בנה בית ריחיים
 נאה מאבני גזית מרובעות, חמישים רגל קומת הבנין, ושלח
 מכונה וכלים ואומן אנגלי בקי באותה מלאכה. באו הכלים
 ליפו והעלום לירושלים. כל חלק וחלק לעצמו, וארבעה חמשה
 סבלים טענו אותם מחמת כבדם, וארבעה חדשים נתעסקו
 בהבאתם. נבנו הריחיים וגילגלה הרוח ארבעה זוגות אבנים
 גדולות. טחנו ועשו קמח. ראו הערביים ונתקנאו. שכרו זקן
 אחד לקלל את הריחיים. נתן עינו בריחיים ואמר, אני ערב
 לכם שכשיבואו הגשמים יבואו הרוחות יעשו מהן תל עולם.
 באו הרוחות ובאו הגשמים ולא עשו להן כלום. ראה הזקן ואמר,
 מעשה שדים כאן ואין בידי ילוד אשה לעקרה. ואף הדרווישים
 הגדולים הסכימו עמו. לא היו שנים מועטות עד שנתקלקלו
 שנים שלוש כלים, ולא היה אדם בירושלים לתקנם. כתבו
 למונטיפיורי ולא נענה להם. שכבר נבנו בירושלים ריחיים
 של קיטור שאינם תלויים ברוחות. נשתייר אותו בית הריחיים
 בטל והיה טוחן רוח. אמר בלק אשכב כאן עד למחר ואנחה
 קצת מעמלי.

ב

נכנס בלק והניח עצמו לישון. שכב במקום ששכב כשהרוח
 מתגלגלת והולכת וקוראת, דא וילנא דא וילנא. כדרך הרוח
 שמתגלגלת בריחיים ונדמה שקוראת וילנא וילנא. אמר בלק
 מה את מקשקשת לוילנא לוילנא. והרי אני מכולל אונגריין.
 ומיד נהג חשיבות יתירה בעצמו כאילו היה מקבל חלוקה
 אונגרית.

היתה שם לילית אחת זקנה. שהכירה את העולם וידעה כל
 מה שנעשה תחת כל קורת בית ותחת כל גג. הקישה בכנפיה
 השחורות ואמרה לה אי אתה בלק שכל העולם מתקנא בך
 בשביל שאתה סמוך על שולחנו של אותו פרוסי. ואף שריכרד
 זגנר בעל בית השכר מוירטמברג היה קראה לו פרוסי.
 בדרך הערביים שבירושלים שקורין פרוסי לכל גוי גרמני.

הרגישו איבריו

בכעסו ונתפשרו זה עם זה, וחזרו והלכו עד שהגיעו למוצקרה, מקום קרוב למאה שערים. ראה בית גדול מוקף גדר של ברזל ואבנים ואילנות מקיפים את הבית ונוטים לרשות הרבים, ואף על פי שהאבק היפה עליהם ולא ניכר ירקרקותם הכיר בחוש הריח שאילנות הם. אמר בלבו עד שיפוח היום אשב בצלו של אילן ואפוש קצת ואשקול את דרכי. הביט על רגליו אם מוכנות לילך עמו. נשמעו לו והלכו עמו.

נכנס לבין האילנות ומצא לו מקום מוצנע, ישב לו והביט משם. ראה כמה תינקות, מהן אשכנזיות מהן בוכריות מהן גורניות מהן חלביות מהן מדיות מהן ספרדיות מהן פרסיות מהן תימניות, מהן משאר כל העדות שבירושלים, וכולן לבושות שמלות כתולות וכולן מעוותות פניהן ומעמקות את פיהן וקולות שונים ומשונים יוצאים מהן. הכיר שהן משיחות בלשון של אומות, של איוו אומה לא הכיר, אף על פי שהיה יודע שבעים לשון כרוב כלבי ירושלים, שעדיין לא היתה לשונה של אותה אומה מהלכת בארץ, אלא מאחר שבית ספר היה, ומיסודם של אחינו בני ישראל שבאנגליא היה, הבין דבר מתוך דבר שאותה לשון אנגלית היא. חייך לו בין שיניו ודיבר עם עצמו. בנות ישראל דעתניות הן, וכשם שלמדו אחיהן לשונם של כל ישראל הברים ולשונה של הברת עזרה כך ילמדו הן לשון זו. אילו היה שלום עליכם כאן היה עושה סיפור גאה, כיצד נוטל תינקות מבית ספר זה ומשיאה לתינוק מבית ספר אחר, זה אינו מכיר לשונה של זה, זה אינו מכירה לשונו של זה, קצים הם בחייהם והולכים אצל הדיין להתגרש. הדיין שאינו שומע לרעות אינו מבין מה מבקשים ואינו מודקק לדינם. חוזרים הם לבתם בלא גט ומוסיפים כעס על כעסם, רואה הבעל שלא נבראו הלשונות אלא כדי שלא יבינה בני אדם זה את זה, עומד ומוסר את דינו לדיין, עושות הן שליחותן ומכות וחובשות והובלות, והיא הרי אשה מסוגלת שתלמדנה מיצה את דמה ואין בה כח להכות. אם כן מה היא עושה נוטלת קדירה אחר קדירה וזורקת בפני בעלה, עד שגורקו כל הקדירות ובשברו. משנשברו הקדירות ואין במה לבשל, אין לו לאיש בבית ולא כלום, יורד ליפן ומפליג למדינות חים, משתיירת האשה בלא בעל ובלא פרנסה והולכת ומשכירה עצמה למשרתת. מדברת עמה בעלת הבית רוסיית או אידית, היא משיבה לה אנגלית, כועסת בעלת הבית שהמשרתת מעיזה לדעת לשון שאין היא הגבירה שומעת, המשרתת — גבירתה קלה בעיניה שאינה שומעת אנגלית, מענה אותה הגברת עד שהיא בורחת מפניה והולכת למקום אחר, ומשם למקום אחר, ובכל מקום מגרשים את האשה הזאת שאין מבינים את לשונה. חוזרת אותה עלובה לביתה ויושבת גלמודה ועצובת רוח בלא פרנסה ובלא כלום.